

Pr 443624
15-28

Pr 443(24)
15-28

Самые лучшие сапожки

ПЕРЕКАЗАВ
С. ПИЛИПЕНКО

Д.В.У.

O. A. S. P. S. S.

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

Шифр РШЗ(2-14); ⁵²⁸ ІНБ. № 2411909 +

Автор _____

Назва Батрагові байки.Місце, рік видання Х., 1930.Кіл-ть стор. 96, [6] с.

-\\- окр. листів _____

-\\- ілюстрацій _____

-\\- карт _____

-\\- схем _____

Том _____ частина _____ вип. _____

Конволют _____

Примітка:

24.02.2004,
Молл-

A 455126

БАТРАКОВІ БАЙКИ

ПЕРЕКАЗАВ С. ПИЛИПЕНКО

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ
ХАРКІВ

1930

ШЗ(2-44)-67

Бібліографічний опис цього видання вміщено в „Літописі Укр. Друку“, „Картковому репертуарі“ та інших покажчиках Української Книжкової Палати

Укрголовліт № 3167. 5/VPI 1929.

Замовлення № 179. Тираж 5.000.

A₀ — 3¹/₈ арк.

ІВАН БАТРАК І ЙОГО БАЙКИ

Пригадую: 1918 року показав я перші свої наївні байкарські спроби колись славному, тепер безславному Олесеві, що був тоді за секретаря київської газети „Відродження“. Розцілував він мене й мовив:

— Працюйте! Обов'язково працюйте! Це дуже рідкий хист. Зі ста поетів хіба один спроможеться на байку.

Тоді ж таки взяв він моїх „Волів“ і видрукував у „Відродженні“ (№ 26). Цензура сконфіскувала це число, але пізно — частина накладу розійшлася по передплатниках. Еге! Не подобається сатирична байка? Нате ж вам! І видрукував ще скількоро в газеті „Народня воля“, що її тоді я редагував. Не всі байки побачили світ. Частенько газета рясніла білими плямами і лишався самий мій

підпис під тою плямою. Байки таки справді не подобалися гетьмансько - німецькій цензурі. Це мене остаточно переконало, що ця зброя потрібна і що байка не вмере, як їй пророкують деякі скороспілі літературознавці.

А як почав я ближче знайомитися з творчістю різних байкарів, — побачив, що Олесь не помилявся: створити нову байку справа надзвичайно складна і важка. Хтось налічив у всій світовій літературі 300 байок і по тому! Всі інші тільки переспіви, тільки варіації.

Довелося мені розмовляти 1924 року з Дем'яном Бедним про це. Спитав його:

— Чому ви покинули байкарити? Не чути щось ваших нових байок.

— Та, знаєте, видохся! Нема нових сюжетів. Уже пробував читати різні східні фольклорні матеріяли. Може там щось винайду? Так ні ж бо — не витанцьовується!

І от цього, 1929 року, підчас віднині досить широко відомої подорожі українських письменників до Москви, познайомився я з тов. Іваном Батраком, секретарем „Всероссийского Общества Крестьянских Писателей“.

Кремезна постать з трохи похмурим, а разом добрячим обличчям. Чорне неслухняне

волосся. Тверде підборіддя, що виказує неабияку волю. Дужі робучі руки.

Новий байкар! Байкар - комуніст, що перейшов тяжке революційне життя. Робітничо-селянська суспільність дає в літературу найкращих своїх представників — і в тому числі в оцей, ніби занепалий, жанр — у байкарство. Значить — байка житиме. Значить, і новому радянському читачеві вона потрібна й корисна. Значить, будуть і нові байки, з новою мораллю, з новими темами і сюжетами. Обмінюємось своїми книжками і бачимо, що не помиляємося. Книжка байок Батракових розгортається відразу у поїзді, бльокнот і олівець із собою, і поки в далекому Бугуруслані добуваю невідомі Шевченкові матеріяли, перший десяток байок, що складають цю книжку, готові. Влітку 1929 року, в Святих горах, де виситься кремезна постать тов. Артема над спокійним Дінцем, викінчена решта.

Хай читачі сами скажуть, чи не захоплююся я, вбачаючи в Батракові свіжу силу, одного з тих, хто, як Крапіва в білорусів, як Блакитний - Проноза, Ярошенко, Годованець та й я, якщо хочете, у нас, радянських українців, намагається обновити байку, сповнити

її новим змістом і пристосувати ту стародавню невмирущу форму до наших обставин.

Як це вдається Батракові, побачимо далі. Тимчасом треба зазнайомити трохи читачів з його особистим життям, тяжкою путтю самоука - революціонера, що впертою навдивовижу працею пробив собі стежку в літературі і, безперечно, здобуде в ній собі певне ім'я і як творець і як організатор.

*

Справжнє прізвище Івана Батрака — Козловський, а ім'я та по - батькові на диво збіглося з його великим російським попередником — Криловим — Іван Андрійович. Народився він 1892 року 29 - го лютого (ст. ст.) у білоруському селі Мале Гольцево, Коханівського району на Оршанщині. Батьки — неписьменні хлібороби. Вчитися хлопцеві дуже кортіло, але зі школи його викинули за карикатуру на одного вчителя — без права вступу. Накупив книжок: Пушкіна, Лермонтова, Гоголя, Некрасова та двотомову хрестоматію „Из родной литературы“. Їде в поле і читає. Одного разу батько розлютився, видер із рук

книжку і приобіцяв усі попалити, якщо й надалі буде так захоплюватися ними. Знайомі картини мало не для всіх селянських письменників! І так само знайома дилема: або - або. Лишатися на селі і закиснути в сільському консерватизмові, чи здобувати за всяку ціну освіти, бити стежку на місто.

Позичає юнак Іван Козловський 10 крб. на дорогу і, супроти волі батьків, мандрує з цим капіталом і клунком за плечима у Пітер мрячливої осені 1918 року. Незнайоме місто тяжким безробіттям зустріло парубка. Хоч, зрештою, аж через три місяці, дістав він працю ремонтного робітника на Миколаївській залізниці, а ввечері одвідував курси гр. Паніної, та ледве до весни дотяг. Від голодування почалася страшна хвороба — цинга. Кривавими шматками одривалися ясна, випадали зуби. Ноги вкрилися синіми плямами і вкінці відмовилися зовсім служити. Одвезли в лікарню.

Пригадую, як 1921 року, тут у Харкові, я працював чорноробом на заводі „Серп і Молот“. Щодня доводилося вимірювати 12 кілометрів, а в партійні дні — 24. Одержував аж 800 крб. на тиждень, тобто на 3 з гаком

фунти хліба (250 крб. фунт тоді коштував). Ну й теж доходивсь до цинги... Але це час був радянський. Був могутній товариський колектив — партія, що не дала загинути. Була певна освіта, що давала змогу по ночах писати й друкувати за допомогою небіжчика товариша Блакитного у „Вістях“ дописи про цей завод. І коли я попав у лікарню з розбитою циркульною пилою ногою, мені не довелося шукати праці — я опинився редактором „Селянської Правди“ і почав друкувати в ній свої байки, що склали потім „Байківницю“. Це був 1921 рік.

А Батрак поневірявсь 1912 року, року Ленського розстрілу, чорної реакції, жив у брудній касарні, де після получки були п'яні сварки, бійки. Він мусів боротися за освіту. Мусів шукати товаришів - однодумців. І він їх знайшов тамож, на курсах Паніної. Це був, насамперед, пролетарський поет Маширов - Самобитнік. Через нього та інших товаришів Козловський зв'язується з гуртком „Правдістів“ і посилає в „Правду“ свої перші вірші, що й друкуються там за ініціялами И. К. Тоді ж одержує він секретку від Дем'яна Бедного зі щирим привітом за байку „Мужик

й вор". Видрукувати її не довелося через цензурні умови.

Відтоді став Козловський робкором „Правди“, а разом утягнувся у робітничий рух, зустрівсь з меншовиками - ліквідаторами і боровсь із ними по боці „правдистів“. Так дійшло до початку війни. Шовіністичний чад не захопив його. Навпаки, він із групою робітників соц демократів складає статті проти війни і Самобитнік випускає їх нелегальним збірником „Робочий Голос“ на шапірографі. Збірник має успіх і це призводить до думки конче мати свою запільну друкарню. В той час тов. Козловський уже справжній більшовик, представник від свого району в Петербурзькому Комітеті РС - ДРП(б). Доручення організувати друкарню дається йому. Та довелося не тільки організовувати, але й самому навчитися складати й друкувати, бо складач, що був узявся допомагати, збоягузив і щез. Власними руками випустив тов. Козловський перше число органу Петербурзького Комітету Більшовиків „Пролетарський Голос“. Друкарня запрацювала на славу!

Та от готується першотравнева відозва 1915 року. Не встиг тов. Козловський запов-

нити першу верстатку, — в двері лізуть товсті пики жандарів. Запільна робота скінчена...

Півроку до суду в тюрязі. Прийшов батько з села, каже:

— Ой, синку, синку! Казав я тобі — не займайся політикою!

Проте, там хоч читати можна. Стають знайомі — Шекспір, Гете, історія філософії...

Та от 8-го жовтня 1915 року військово-окружний суд засуджує на 8 років каторги разом із другим більшовиком тов. Петровим. Пересильна тюрма. Кайдани. В камері мусіло бути двадцять чоловіка, фактично сиділо — 45. Спали на столах, на асфальтовій підлозі. Вдень змушували дерти на паклю старе мотуззя, линви. Від тютюну і пилюки мотуззяної нічим дихати. Слабий товариш Петров згорів за два тижні від туберкульози. Лікар тюремний казав:

— Зря їсте казенний хліб!

Щодня виносили з цього пекельного місця по чотири чоловіка на кладовище. Мало доводилося „казенного хліба“ знищувати...

Нарешті „камінний мішок“ — Шліссельбург, звідки виходили або мертвими, або божевільними, або сивими старцями.

Єдиною розвагою — чудова бібліотека, така — нелегальна бібліотека в страшній Шліссельбурзькій тюрмі! Організували її арештанти так: з „волею“ переписувалися за допомогою секретного атраменту. В тюремну палятурню приносили потрібні книги. Там їх оправляли, приклеювали до них титульні сторінки з якоїсь релігійної книги і так віддавали якенебудь „житіє святого“ в бібліотеку. Мало не до лютневої революції існувала ця нелегальна бібліотека, доки її не провалив один арештант, де - Ляссі, карник, що до нього випадково попала така запільна книжка. Таким чином Козловський продовжує освіту. В Шліссельбурзі навчається французької, німецької мови. Йому ж тільки 25 років. Не шкодить і те, що знову лежить у лікарні з цингою.

Але з тюремної газети „Інвалід“ поміж рядками чути, як наростає революційна гроза. І от 29-го березня 1917 року прийшли робітники порохових заводів визволяти братів. Тов. Козловський пише вірша :

Начальник тюрми — не начальник,
Лопнули старые крепи,
Звонко стучат наковальни,
Падают, лязгая, цепи !

Тягне знову у рідне місто Петроград. Там гарячкова організаційна праця, там старий товариш поет — Самобитнік видає журнал „Грядущее“ і містить скількоро віршів Івана Кедре — тюремне прізвище тов. Козловського. Туди незабаром приїздить тов. Ленін готувати переможне повстання пролетаріату. Спочивати ніколи. Всі більшовики, кожний на своєму місці, мусить взяти участь у захопленні влади. На батьківщину, до Орші, працювати в парткомі, в Раді Депутатів, в газеті „Набат“.

Тимчасом наступають німці, реквізують хліб, худобу. Луснув терпець у селян села Гольцево: вбили двох німців і закинули в льох. Прийшов карний загін, оточив село, обстріляв з кулеметів і запалив з усіх боків. Усім своїм майном розплатилися селяни за свій учинок. Разом із хатою Козловських згоріла бібліотечка Івана Андрійовича з усіма його писаннями. Це вже вдруге: коли його арештовували, батьки з переляку самі спалили всі його книги й рукописи.

Неважно! Треба працювати, хоч горлом уже іде кров. Старий батько тепер, хоч і тяжко йому, іншої співає:

— Ти, синку, правильну лінію взяв! Продовжуйте вашу роботу. Хай вам бог помагає!

Хоч і без бога, але треба ліквідувати лівоесерівське повстання, а поміж партійною і радянською працею трохи віддавати сили і культурній. Засновується Оршанський Пролеткульт, випускає збірничок „Песни прошлого“, куди ввійходять і деякі вірші Козловського.

Революційна доля капризна: 1920 року бачимо тов. Козловського аж у Ростові-на-Дону. Партробота, а разом, як завжди, вчення.

Донський Університет нічого, крім метрики, для вступу не вимагає — і от стара мрія здійснюється. Козловський — студент. Здає зачоти і 1921 року перебирається в Москву на економічний відділ Першого Московського Державного Університету і там, нарешті, закінчує свою освіту. Водночас працює в газеті „Беднота“. Там друкується байка „Река“ вперше за псевдонімом Івана Батрака.

Розпочинаються нові літературні зв'язки — Дорогойченко, Замойський, Завалішин, Ревякін, Беккер та інші. Вони засновують 1924 р. літгурток, що потім (з 1928-го) стає на чолі „Всероссийского Общества Крестьянских Писателей“.

Видатну організаційну й ідеологічну роботу провадить там Іван Батрак, борючись, насамперед, з рештками слинявого народницького підходу до селянських письменників, що панував у спілці ВОКП до того часу. Перший з'їзд селянських письменників РСФРР 1929 р. де тов. Батрак виступив з доповіддю „Шляхи розвитку селянської літератури“ кладе нову грань у житті ВОКП. Ухвалені з'їздом матеріяли для платформи — аналогічні платформі нашого „Плугу“. ВОКП одна із складових частин федерації радянських письменників і представником у секретаріаті цієї федерації від ВОКП є тов. Іван Батрак.

Тепер він має змогу виключно взятися до літератури. Тяжкою працею, як бачимо, дійшов до того — і я гадаю, що не зробив помилки, так довго спиняючись на основних моментах його життєпису. Він — повчальний. Він показує яким тернистим шляхом іде нова робітничо - селянська інтелігенція, як у страшних боях з життям народжуються нові культурні сили. Вони не можуть не перемогти, не можуть не завоювати літератури і не створити в ній нових, ще небачених, цінностей. Правду каже Максим Горький:

— Чого ви дивуєтеся з моєї долі? Тепер тисячі, десятки тисяч ідуть так званим горьківським шляхом.

Вірно: хіба тернисте життя Івана Батрака— а таких батраків багато — не є запорукою культурної перемоги робітників і селян, не є світанком нового дня?

Перед цим життям повинні схилити низько голови всі ті, хто досі йшов безтурботно, обдарований долею, маючи все потрібне з початку днів своїх— це життя героїчне, як героїчний є ввесь пролетаріят.

* * *

Літературна продукція Батракова не так велика — хіба ж можна було багато писати, багато друкувати у вирі революційних подій? 1926 року видавництво „Молодая Гвардия“ випускає маленькою брошуркою збірку байок „Обручи и Клепки“. ГИЗ у селянській бібліотеці 1927 року друкує масовим тиражем другу збірочку „Соха і трактор“ і, нарешті, 1928 року „Московський Рабочий“ випускає в світ цілу збірку „Басни“. Їх зібрано там чотиридесять і одна.

Батрак — Криловсько - Ляфонтенівської школи байкарів. Як відомо, особливістю цієї школи, за якою пішов і наш Глібов, є досить розвинене оповідання, здебільшого з тваринного епосу, що стає за узагальнення для певних життєвих явищ. Байкар кінчає (зрідка починає) розкриттям цього узагальнення — „мораллю“, що здійснює дидактичне завдання байки. Ця „мораль“ вимагається прибрати форми прислів'я, іноді буквально бере його з фольклору. Бува, замість автора в ролі моралізатора виступає дієва особа самої байки, хтось із розмовників.

Але Батрак часто уникає давати цю „мораль“, чи, як Сковорода сказав, — „силу“, полишаючи самому читачеві відшукувати її. З сорока його байок третина совсім не має ніякої кінцівки. Можливо, що Батрак деколи й вірно це чинить. Адже ще Потебня казав, що „байка — це крапка, через яку можна провести скільки завгодно ліній“. Порівняння, що наводяться в „моралі“ часто - густо звужують значення байки, надають їй злободенної фейлетонності, скороминучої, скороплинної. Іноді, навпаки, Батрак, як каже його критик М. Беккер („На лит. посту“, № 13 —

14, 1928 р.) дає зайве: „часто разжевывается мораль, которая достаточно ясно вытекает из нарисованных положений“, тимчасом В. Белінський учив, що байку треба кінчати „не бездушными моральными сентенциями, а оборотом, который обращается в пословицу, поговорку“.

Маємо, проте, в Батракових байках чимало кінцівок прислівного типу, що зробили б честь ліпшому байкареві. Наведемо такі :

Сказать без лишних слов :

Не за вину,

За глупость бьют ослов.

Болтун опаснее капканов

Коль силы не равна,

То дружба — не защита.

Гнуснее дружбы нет,

Чем дружба у владык.

Где радуется враг,

там, верно, дело худо.

Злодеи спелись — дело худо,

Коль часто глупую свинью приводит в
бешенство сатира і т. д.

Додамо, що прислів'я творяться життям, не зважаючи на форму вислову, якщо байка прищепиться в масах. Отож невідомо ще, що

саме з байок Батракових увійде в маси й там закріпиться.

З часів Крилова байка виробила собі трафаретний особливий розмір — певний канон, якого дотримується до певної міри і Батрак.

Особливістю його віршу є те, що він, всупереч Крилову, розбиває свої рядки часто на цезурах. У своїх переказах і перекладах деколи я намагавсь цей канон зламати (так само я переказував білоруські байки Крапиви і Янка Купала). Мені здається, що в цьому, почасти, полягає праця коло оновлення байок. Так, по-своєму я переказав байки: „Гайка“, „Доброчинність“, „Вулькан“, „Лисиця й пес“, „Баранячий наказ“ та інші. Чому байка не може прибрати пісенних, баладних форм? Чому не може укластися в точні строфи? Чому не написати її верлібром? Адже суть байки від того не зміниться.

Перебираючи байки Батракові, щоб ознайомити з ними українського читача, прагнув я вибрати найхарактерніші.

Ось „Гайка“ — новий образ у байці, образ пролетарський, робітничий. Сама байка відповідає знайомому українському прислів'ю: „крути та не перекручуй“.

Знов же нові образи дані в байці: „Димар і хрест“ — породження революційних часів, часів боротьби проти релігійного дурману.

Поряд цих нових мотивів бачимо вдале використання старої народньої казки про „Ворону й мишу“ (в інших варіаціях — рака). Якщо Крилов у своїй байці „Ворона и лисица“ цей мотив використав для сатири на підлещування взагалі, Батрак узяв цю тему для сатири вужчої, але сучасної, насміхаючись з радянських легковірів, що — „мишу непманську із дзьоба ронять, повіривши облесливим словам“. Між іншим, у цій байці Батраковій є спроба подати звукоподібність, (..Еге, кра, кра!) — спроба у нього майже виїмкова. Якщо Крилов широко і вдало практикував цю методу, Батрак похвалитися цим не може і це є певна хиба в його творчості. Звукоподібності в інших моїх переказах (як от у „Гайці“ тощо) дав я сам, переказуючи. Чи вдалі вони — судити не мені.

Безперечно оригінальна і гарна байка „Місіонер“. У перекладі вона скорочена, як багато інших. Іноди Батрак забуває, що прикметою доброї байки є її стислість і повна єдність дії (багато й гарно писав про це

Потєбня). В усякому разі „Місіонер“ даєн ву мораль, революційну, і повстає проти моралі буржуазної. Згаданий критик М. Беккер ука-зує на невдалість сентенції кінцівки, що має, мовляв, „газетний характер“.

Загальнодидактична є байка „Доброчин-ність“. Сюжет це не новий, але обробка ори-гінальна.

Проте зовсім нова і злободенна байка „Погонич і Осел“. Тут уперше в байках зди-буємо ім'я тов. Леніна і бачимо жорстоку розправу з тими, хто паскудить це велике ім'я. Можна, звичайно, знайти паралелі до цієї байки в таких, як „Муха і подорожні“ (відоме „Мы пахали“). Але сама по собі байка ця виконана цілком самостійно і гостро, чого не можна сказати про „Роху“, що дуже на-гадує Криловську „Мартышка и очки“. У пере-кладі її дещо змінено.

Супроти них „Місяць“ бліденький, хоч сюжетно новий. Щодо моралі — мені дума-ється, що це одна з небагатьох байок, де Батрак дещо схибив супроти матеріялістичної діалектики, невірнo ставлячи питання про зна-чення особи. Є ще в нього „Бабочка и жук“, де так само автор чогось милується з мете-

лика, що летить невідомо чого на вогонь і палить собі крильця. „Красиве, мовляв, життя“. Протиставиться жук, що порпається в гною. Це інтелігенщина, це не пролетарська мораль і попала в Батракову творчість, на мою думку, зовсім випадково.

Відому приказку „Держи вора“ використав він для байки „Злодій“. І знов же не узагальнив її, а пристосував для сатири на буржуазну „тиху хату“.

Байку „Осел і Ведмідь“ годилося б згадати тепер, підчас чистки радянського апарату. Вона трохи розтягнена. Виручає стисла, гарна кінцівка.

Бюрократизм висміює байка „Лисиця й пес“. „Маски“ цієї байки відомі і не раз фігурували у байочному жанрі. Але сама байка розроблена по-новому, на болячки сучасности відгукується і в цьому її цінність.

Нарешті, нову радянську постать виводить Батрак у байці „Сількор і вовк“, уживаючи, між іншим, іронії в діялозі — це в байках не часто буває (приміром: „Лисица и виноград“ — Крилова).

Бачимо на цих прикладах, як новий російський байкар потужно прокладає свіжу путь,

оновлюючи тематику, подаючи нові образи, а голівне, моралізуючи по - новому, по - пролетарському. У нього не знайдете ображеного ослячим копитом царя - лева, не знайдете ліберальної ідейки про „малих сіх“. Є активна боротьба проти основ буржуазної ідеології, проти решток її в радянському суспільстві і є гаряча віра в кончу перемогу трудящих.

Цим для нас цінні Батракові байки і мені, виконавцеві їх переказів і перекладів (я розрізняю ці дві форми і взагалі гадаю, що друга—переклад—для пересаджування байки на іншу мову годиться тільки врядигоди і то, як то кажуть, „з натяжкою“) — мені велике випаде задоволення, коли український радянський читач своєю увагою не обмине цієї праці і оцінить творчість Батракову так, як вона достойна. А вона, безперечно, достойна...

Згадаймо ще раз тяжку працю байкаря, згадаймо, що серед ста поетів може один знайдеться, хто б байку створив. І як за останнє півсторіччя не було байкарів — чи не тому дехто казав був, що байка вмерла? І як з'являються такі байкарі, як Іван Батрак, чи не напишуть критики та історики літератури

знову — так, байка живе, вона невмируща! Болячок, гнійників ще стільки в нашому житті, ще так потрібна здорова пролетарська сатира, що треба вітати появу кожного байкаря і торувати йому путь.

Своєю працею я й хочу в даному разі прислужитися. Хай ім'я Батракове знають і на терені Радянської України.

10 липня 1929 р.

С. Пилипенко

БІБЛІОГРАФІЯ

М. Грандов — „По следам жизни“. г. „Беднота“, 2366, 25/III — 26 р.

М. Беккер — „Обручи и Клепки“, газ. „Комс. Правда“, № 157, 11/VII — 26 р.

М. Беккер — ж. „Дер. Коммунист“, № 7, 20/IV—26 р.

А. Ревякин — ж. „Октябрь“, июль — август, № 7 - 8, 1929 г.

Л. Котомка — г. „Известия ЦИК“, № 219, 23/IX — 1926 р.

М. Беккер — „Нужна ли нам басня?“ ж. „На лит-посту“, июль № 13 — 14, 1923 г.

З. Х. — „Басня“, ж. „Резец“, Ленинград, № 39. IX — 28 г.

А. Ревякин — ж. „Жернов“ № 6 — 7, 1928 г.

Н. Полетаев — ж. „Октябрь“ № 7, июль 1928 г.

Б. С.-в — г. „Беднота“, № 3229, 3/II — 29 г.

С. Пилипенко — ж. „Плуг“, № 6, 29 р.

БАТРАКОВІ БАЙКИ

Р О Х А

На смітнику гуляла роха —
От-то їй насолода!
То у помиях ляже боком,
То встане вся в гною,
То спину чухає своєю
Об гниляву колоду,—
І скрізь такенна тиша,
Такенна прохолода!..
Від млости роха ледве дише,
Та раптом — щось блискуче
Вона до того рило —
І наче впала з кручі:
Своє брудне, огидне тіло
В уламці дзеркала побачила свиня.
— „Хіба це я?!“
Не засоромилася, ні!
Чи хватить розуму на те в свині?

Ногами зразу злісно
На гамуз зрадливе шкло побила...
Хіба не звісно:
Якій бо росі дзеркало здавалось миле?

* * *

Не буде в байкарів з свинями миру —
Шаліють свині від сатири.

ГИНДИЧКИ І РІЧКА

Байка ця двадцять першого року
І була тоді просто в око:
Наздогад неп - політики
Та білогвардійської критики.

*
*

У спеку липневу, як небо синіє
І сонце нещадно пече,
Побігли гиндички на водопій,
Де струмінь холодний тече.

І бачать гиндички —
Мілизна,
Жовтіє подекуди дно.
— „Справлятимем тризну!
Здиhaє вже річка,—
Казали про це ми давно!“
Гиндички
До річки

Щосили всі крочать,
Жадібно рвуть очі,
Помстливо белькочуть :
— „Згадаймо, кумасі :
На весні паскудна ріка
Розревлася басом,
Вхопила вночі гиндика !
Загинув нещасний,
А ми, бідолашні,
Від того сумного часу
Чекаєм щороку
Загину потоку,—
Коли вже чорти унесуть !
Кумасі !
Любасі !
Мерщій !
Приспіш катастрофу —
Вже гине потроху :
Пий воду !
Смокчи !“
Гиндички захльобом
Шумлять, колобродять,
Кумасі
Любася
Кричить,
Аж очі із лоба,

Щоб дудлила воду,—
Та все без ніякої шкоди,
Бо річка широким
Потоком
У даль собі мирно біжить,
Плюскотить:
— „З гиндичої помсти один тільки
сміх,
Ще й є на гиндичок — різник!“

* * *

Пізнали хто така — ріка?
Вона і досі ще хвилює...
Ну, а „ЧЕКА“?
Тепер натомість — ДПУ є.

ВОРОНА Й МИША

Ворона десь піймала мишу
І з нею здерлась на вербину.
Та з переляку ледве дише,
Але веде таку розмову,
Щоб врятуватись від загину:
— „Навмисно вийшла я із схову,
Щоб познайомитись з тобою,
Вороно, люба!
Ти, не зважаючи на згубу,
Відважно йшла колись війною
На ворогів усіх трудящих...
— Мгу! — ворона
Із дзьоба ронить.
— А потім фронт новий,
Марудний і важкий,
Фронт господарчої роботи:
І там і скрізь

Твій чорний ніс
Руїні йшов навпроти.
— Мгу! — ворона
Із дзьоба ронить.
І третій вийшов фронт:
— Фронт революції в культурі.
І знов тобі на конт
Я ставлю те, що своїм носом
Ти розгрібаєш кучугури
Дикунства нашого і вносиш
Ліхтар знання в країну рад.
— Еге! Кра! Кра!
Ворона crackнула на весь свій
чорний ніс —
І миша — вниз.

* *
*

Радянські є ворони
(Знайомі, мабуть, вам)
Що мишу непманську із дзьоба
ронять,
Повіривши облесливим словам.

ДВА ПАВУКИ

По кутках, під саму стелю
І по стінах
Навкруги
Заснували павутину
І гойдаються на релях
Два сусіди — павуки.

Якщо трапиться десь муха
Чи комашка
Залетить —
В невидиму каталажку
На жахні, смертельні муки
Тягнуть — в'яжуть їх кати.

Аж розперло приятелів,
Череваті
Та гладкі

Щораз більше хочуть мати,
Та усе без краю мелють
Ненажери — павуки.

Та оце зима надходить,
Холоднюща
Та берка,
Апетит у друзів дужча,
Та на ласощі вже годі —
Муха крильми ледь маха.

Поховалась геть вся страва,
Страйк неначе
В хаті тут, —
Друзі більше жертв не бачуть,
Почалась їм не забава —
Животіють, не живуть.

І зчинилась з голодухи
Сварка дика
Та лиха:
Друга друг за чуба смика
І, нарешті, замість мухи,
Враз павук зжер павука.

Кажуть, що й павук останній
Небагато

Ще протяг:
Ноги в бійці встиг зламати
І, самотній, танув - в'янув
Та й загинув без пуття.

* * *

В павутиння куркуляче
Попадають
Батраки,
Свою долю гірко лають,
Та не всі ще засіб бачать
Щоб не ссали павуки.

ТРАКТОР І РАЛО

Великим трактом
На поле поспішав
На зяб орати трактор.
Підвівши лемеша
Його благало
Стареньке рало:
— „Любий мій Фордзоню!
Візьми мене з собою
Хоч гонів
З двоє

Гарненько проорю ...
— „Хе - хе! Хіба тхорю
Угнатися за вовком?“

Образилося рало:
— „Весь вік свій я не спало,
І, кажуть, з толком
Завжди лани орало,

Ще й чимало ...
— „Гаразд, ходім!
Само побачиш хиби“.

У землю вп'ялися плуги,
Великі вивертають скиби.

І тільки чути навкруги,
Як рівномірним тактом
Трахкоче трактор:
Не дивиться ніяк
Чи рів, чи буєрак,
Чи пагорбок похилий...

За ним з усеї сили
Пнеться рало,
Та все — чи вліво,
Чи управо,
Плига кульгаве,
Землю дряпа...

Регоче з нього трактор:
— „Ану бо глибше лапу!
Тепер вже так не орють.“
Та як нажме під гору —
Ну як не бути горю?

— „Ой, помалу!“
Щось луснуло у рала,
Чепігами, мов крилами, змахнуло,
Востаннє глибоко зідхнуло —

Ну і досить :
Орати рало вже не просить !

* * *

Новому дай, старе, дорогу,
Не пнишь
І не женись,
Бо поламаєш тільки ноги.

ХЛОП'ЯТА Й ВОВКИ

Хлоп'ячий гурт гупої нощі
У лісі коні пас.

Почула здобич зграя вовча
На конячину дуже ласа

І бродить мовчки

По діброві,

Чекаючи на слухний час.

А хлопці розвели вогонь

на варті

І зачали розмови,

Жарти —

Спочатку

Про дівчат,

А там — про комсомол,

Про батьківські нагінки,

Про кіно, радіо, футбол

Та різні сміховинки.

Варнякають собі,

А там у тьмі
Вовкам кортить
Співають півні неугавно
У вовчій животі:

Пожива є
Пожива славна —
Та ба!

Вовкам наблизитись ніяк:
Для капосних собак
І хлопчаків управних
Огонь зрадливе світло лє.
Та щось у гурті вже не те —
Неначе стало шпарко:

Комусь натяк,
Комусь на здогад буряків —
Розлютувались хлопчаки,
Зчинилась сварка,
А там лящі та стусаки
І головешки полетіли
В усі боки.

Вовки
У засідці зраділи:
— Так, ось так!
— Оце так мило!
— Лови його, лови!
— А нубо

Дубом
Дужче бий!
— По голові! По голові!
Гнівливі очі іскри крешуть,
Не знають коні, що робить,
Собаки, мов скажені, брешуть,
Огонь погас...
Тимчасом
Старий лісничий проїздив
І зразу
Шусть туди
Та грізним басом:
— „Гей, ви!
Не чуєте, що вовк завив?
Коли радіє ворог —
Напевно кепська справа.
Якби той порох
Та з тим, пак, войовничим духом
Могли б ви на вовків потратить —
Безпечно жили б ми у нашій хаті“.
Сказав, огонь роздмухав
І накрутив хлоп'ятам уха.

* * *

Нащо казати:
Хто вовки і хто хлоп'ята?

Який - такий старий лісничий?
Чому усе кінчилось гладко?
Адже до багатьох випадків
Байка личить.
А втім, розгадку
Напевно треба відшукати
Політичну.

ГАЙКА

Байку
Про гайку
Вам розкажу:
Гайка лежала
В майстерні, в кутку,
Руда та іржава,
Нездатна нікуди,
Жалілась цвяхові:
— „Бач, які люди!
Не діждеш любови,
Хоч як не працюй:
Поки є сила,
Поти жируй!
Чи я не гвинтила,
Аж скрип
І рип?
Чи я не любила

Від тиску
Писк?
Чи я не крутила
Голів
Болтам?
І от заробила —
На сміх
Котам!
Стерлась у мене
На геть
Різьба,
Вперлась у мене
На всіх
Гризьба!“
Гайкину
Лайку
Слуха цвях.
Гайці він мовить:
„Ні не так!
Де ж, пак, любови
Тобі набути,
Коли ти крутила,
Мила,
Круто?”

* * *

Крутили буржуї
Цілим світом,
Тепер у кутку їм
Вік кінчити.

ЛИС І РАК

Коштовний скарб у лісі
Разом знайшли цапучий рак
І лис.

Умовилися так:
Зробити перегони,
Хто перший добіжить
До певної межі
За скілька гонів —
Того і скарб.
І от серед ліска,
Через пеньки і ями,
Попід гілками
І проз завали хмизу,
Немов уся в нестямі,
По вітру хвіст,
На бік язик,
Як птиця

Мчитьсья

Лис.

Примчав аж до лози

(То перегонів знак)

І обернувся круто:

— „Ну, де ж там рак?“

— „А я давно вже тут!“

Іззаду чує раптом...

Рак до хвоста

Був лису причепився —

І скарб дістав,

Бо попереду опинився,

А лис — програв.

* * *

В житті оттак:

Чіпляється іззаду

І лізе на чужу посаду

Людина - рак.

КРИНИЦЯ Й КАЛЮЖА

Попід вербами криниця
Чиста та глибока
Із травиці прозориться
Темносинім оком.

Поряд, із брудної ями,
Сморід від калюжі,
Узялася пухирями,
Гнилі очі мружить.

На криницю поглядає,
Злісно їй говорить:

— „Ну, чому це я здихаю,
Чому з мене сморід?

А від тебе скільки років
Холодна водиця
Коливається потоком,
Хвильками сріблиться.

Оминають мене люди,

Кепським словом лають,
А тебе усякий любить,
Жменями черпає“.

Потихесеньку криниця:
— „Нерівна нам доля,
Бо інакшою живиться
Кожний з нас водою.

Із джерел тягну глибинних,
Я цілющі соки,
Ти ж горішнюю бруднину
Визбируєш збоку.

Ми—як люди : з них котрий
Не гордує низом,—
Все на світі переборе,
Буде всім корисний.

А котрий зв'язків не має,
До „низів“ байдужий —
Неодмінно загниває,
Як брудна калюжа“.

ДИМАР І ХРЕСТ

В одному місті накадив
Димар фабричний в небо дим,
А поряд сяяв на майдані
Церковний хрест на бані.
Безсило розплатав він руки
(Сусідством чорним дуже гребав)
І мовив димареві сухо:
— „Бач, закаляв все небо,
Опудало невмите!
Блажен, що я — не ти!
Аж соромно тут жити.
Хоч треба,
Як ти не крути,
Бо ніг не маю десь піти“.
Дихнув димар сердито
Чорним клубом:
— „Не дуже й ти умитий,

Воронячим бо брудом
Твоє укрите злото.
Ти — сідало для гав
І вік свій здармував,
Моя ж робота
Годує всіх трудящих клясу,
Уславлена і тут і там,—
Димар потрібний масам,
А хрест — одним попам“.

ВОША

Якось блоху образила блощиця.

З великим важко биться —

Блощиця дужча від блохи —

То як же дати їй одкоша?

Блоха — кахи! кахи!

В куточку сльози ронить

І бачить — лізе черевата воша.

Блоха прохає оборони:

— „Кумасю, зглянься, серце!

Тебе я дуже прошу:

Ходім разом до герцю

Напасницю скарати“.

Муркоче воша:

— „Ой, жаль на тебе, люба!

Та я, ти знаєш, мати,

Дітки у мене — гниди,

То ти свою рахубу
Сама вже відай“.

* * *

В житті (я вибачити прошу!) —
З дітками сила вошей.

БАРАНЯЧИЙ НАКАЗ

В одному районі, хоч як це не чудно,
Баран був за голову деякий час.
Любив він чистоту, кривився — де брудно,
І видав населенню грізний наказ:

— „Помічено мною, що там коло річки
Страшенна грязюка така розвелась,
Що гидко дивитися, ніс верне прічки!
Отож для добробуту трудящих мас
Віднині наказ мій овечому роду:
Вже годі на луках товктись самопас,
Вже годі також каламутити воду,—

Все це не для страви, до цього вам зась!“
Благають овечки: „О, голово мудра!
Але ж без води та трави нам пропасть,
Вже краще одразу зніми наші хутра.
За що ж бо нам, бідним, такенна напасть?“
Подумав як слід баранець мізкуватий

І мовив овечкам дурним на одказ:
— „Ну, може, й прийдеться комусь
тяжкувати,
Зате ж бо чудовий який мій наказ!“

✱ ✱ ✱

Скажімо поправді: поміж резолюцій,
Коли пошукати, знайдемо якраз
Таку, що ламає і нозі і руці,
Не згірш, як баранячий мудрий наказ.

МІСІОНЕР

Святий отець - місіонер
Придбав
Раба

В пустині африканській
І бузувіра
Людожера
У віру

Висвятив християнську.
Став Том слух'яний і хороший
Але... вітцеві треба грошей,—
І, славлячи святі канони,
Продав він Тома з авкціона.

Рве Том собі волосся,
Благає, просить:
— „Чи присягав тобі не досить?
Святих канонів не порушу,
Віддам Христу свою я душу,
Але позбав мене кайданів,
Не дай загинути погано

У рабстві лютому, в неволі!
Чи про таку казав ти долю?
Чи обіцяв такий ти рай?
Не вірю я, прости,
Як можеш ти
Душею гендлювати!
Святий отець відповідає:
— „В Христі мій любий брате!
Ти розумніший став неначе,
Та істини ще простої не бачиш:
Торг душею —
Пусте ще діло
Та дешеве.
Іще ти мусиш втнути:
Живе продати тіло —
Ось прибуток!“

* *
*

— Але ж бо єзуїт —
Окрема це фігура, —
Мені, можливо, скажуть,
Але я придивитись ражу
На чім стоїть
І живиться чим раз - по - разу
Уся культура
Буржуазна.

ДОБРОЧИННІСТЬ

Під ялиною кошлатою
Ріс дубочок молодий.
Непроглядно попід шатами,
Ані шелесту туди.
Низько так над ним схилилася
І з удаваним жалем,
Мов дячок співа на клиросі
Над дитиною - мерцем:
— „Ой, чи тебе тут не вкрила я
Від негоди і дощів?
Де ж краса твоя, де сила є?
Хто снагу твою сточив?“ —
Ту облудну мову слухає
Кволий дубик молодий,
Ледве чутними порухами,
Наче жмурки на воді,
Дзюркотить: „Хоча б віконечко

Серед темних твоїх віт,
Ти ж мені застула сонечко,
Життєдайний вбила світ“.

* * *

Доброчинних зустрічаємо
Ми людей в житті не раз,
Що обіймами звичайними
Аж до смерти душать нас.

ОБРУЧІ І КЛЕПКИ

У тихому селі
На журавлі
Цебро висіло
І рік цілий
Людей в окрузі напувало.
Усе іде на славу
Та гаразд —
Нараз
Зчинили клепки бунт:
— „Скажіть, який бо ґрунт,
Яка тому основа
І підстава,
В яких законах десь наново
Написали,
Щоб обручі так натискали?!
Вхопили нас, немов обценьки,
Аж дихати несила,

Ні ворухнутися вільненько.
Товариші шановні, милі!

Це ж — зажим!

І це ніяк не є демократично.

На цей старий режим

Протест категоричний!“

Напнулись клепки — лусь!

Аж журавель сіпнувсь.

Було цебро...

А клепки волю чи дістали?

Еге ж! Помалу,

Поодинці

Зібрали це добро

Дбайливі молодиці

У пічку для підпалу.

* * *

Щоб з нашого цебра

Та воду пити

Задля загального добра

Потрібно обручі набити.

ПОГОНИЧ І ОСЕЛ

— Ось вам одна цитата,
А ось іще одна.

— Про це сам Ленін говорив багато,
Його читаю я щодня.

— Напам'ять знаю заповіді.

— Ми справжні Ленінові діти! —
Так опозиція кричить.

Нехай хтось інший їх навчить

І оттаким же б'є манєром,

А я, щоб провести межу,

Опозиціонерам

Вже краще байку розкажу.

* * *

Погонич гнав осла

З великим тягарем.

Поміж людей погонича послали

Роздати твори Леніна даремно,
Щоб знали всі трудящі,
Як жити краще.
Під тяжким вантажем
Осел уже й не рже.
Завалена йому вся спина.
Підковок чути брязк.
Крокує й раз - у - раз
Аж стогне сиротина.
Отак він крокував
У невідому (йому, звичайно), путь
І раптом думка у осла:
— „Не може ж бути,
Щоб я придбав
Такий високий чин
Без ніяких причин!
Адже всі Ленінові томи
Моїй спині знайомі
Так,
Що я найбільший, мабуть, в світі
В його науці є мастак.
Вже годі людям з мене кпити,
Художники бо мають малювати
З мене, осла, картини
І в кожній хаті
Портрет почеплять мій на стінах.

Заступник Леніна —
Усі народи скажуть вмент,
Моему генію
Поставлять монумент!“
Замріяний осел
Підвівсь на задні ноги,
Плете ні те, ні се,
Аж книги на шосе
В пилюгу, на дорогу.
Із гордощів ірже,
Хвицяє, б'є,
Ушима дзвонить —
Погонич батога бере
І до осла резонно:
„Ну, хто б тебе тут слухав?
Ослячі всім відомі вуха,
Із Леніна цитати
Не можуть їх ніколи заховати“
І батогом
Осла зробив — ослом.

ЛІГА ЗВІРІВ

Як нерівні сили —
Дружба кепська буде,
Хоч як її не шили б —
Сама облуда...

* * *

Було колись :
Ведмідь, овечка, лис,
Вовцюга - сіроманець,
Горлатий півень, віл
Та куций заєць
Зійшлися всі на діл
І разом поклялись
Закласти вічну спілку,
Прещиру, нелукаву,
І покладатись цілком
На міжтваринне право.
Якщо — не битися, а в суд :

Нехай там розберуть,
Хто винний і хто правий.
Нехай живе всесвітній мир!
Та тільки звірі в бір
Із долу,
Овечці вовк говорить:
— „Еге! Та на тобі, я бачу,
Мій кожух!“
Овечка — в плач,
Навколішки бубух:
— „Даруй! Кожух це мій,
Ношу його я зроду“.
— „Зроду? Можливо... Згода!
Позичив, значить, батько твій,
Чи, може, дід —
Гаразд не пам'ятаю...
Та що там говорить:
Нехай ведмідь,
Суддя лісного краю,
Мій позов розбере“.
Ведмедю вовк прохання б'є.
Збирається небавом суд у лісі.
Ведмідь поважно на трибуну лізе
І перед себе в коло свідків кличе
(Все чинять по закону в лізі
І протоколи мають!)

Питає :

— „Чи позичив
Овечці вовк кожух?“
Волові завмирає дух,
Насилу мимрить глухо :
— „Ми не були знайомі .
Мені це невідомо . . .

Тоді мене замкнув, мабуть,
Пастух“.

Тут лис верть - круть
Хвостом :

— „Дозвольте доповісти . . .
Було великим це постом,
Коли так мало їсти . . .
Овечкам зимно в загороді,
Повітря морозисте . . “

Суддя як скочить :

— „Годі !

Всі свідчення ясні —
Кожух в овечки вовчий !
Щоб покарати злочин,
Наказую отутож, при мені
Кожух віддати вовку“ .
— „Багато з ліги толку !
Подумав заєць куций :
Коли вже так беруться,

Шукай мерщій печерю,
Бо задере ведмідь
Вола так на обід,
А лис, звичайно, півня на вечерю,—
Хижацькі бо закони
Недужим всім до скону“

МІСЯЦЬ

Сонце ховалось
За темним гаєм,
Місяць лукаво
Землі моргає:
„Ой, чи тобі
Під сонцем мило?
Пече півдоби,
Півдоби безсиле.
Я ж бо від тебе
Ні на'дну годину
З ясного неба
Ллю світом рівним.
Нехай би згасло
Там за горою.
Зажили б щасно
Обоє з тобою“.
„Годі хвалитись!

Земля в одказ :
„Плетеш дурниці,
Місяцю ясний !

Світом
Відбитим
Сяєш

Ти :

Сонця немає —
И тебе не знайти“

* * *

Навколо великих
Дрібненьких блики,
Великих немає —
Й малі гай - гай !

ВОВК ТА ІЖАК

У дикій пущі
Блукав вовцюга голоднющий
І під кущем угледів їжака.
Хоча пожива й не тривка,
Та доки десь знайдеться краще
Бери та кутеляй.
Роззявив пащу —
— „Ай“!
Голки вовкові
Вп'ялись до крові
Просто в ніс...
Свою затамувавши злість,
Зробився вовк
Немов м'якенький шовк
І мовить їжакові:
— „Припав мені ти до любови,
Дарма, що трошки ніс подряпав.

На згоди знак
Свою мені ти лапу
По - дружньому подай".
Не слуха злодія їжак, —
Не на такого, бач, натрапив:
— „Еге! Дурнішого шукай!
Це так:
Подай вовкові лапу,
Щоб потім всього злапав“

ЗЛОДІЙ

Ішли робітники з получки.
Хвилину злодій влучив
І тягне із кишені гроші, —
Та не роззява люд робочий:
Важкий кулак
Невдаху злодія так оголомшив,
Аж охопив холодний жах
І рогом стали очі.
Мерщій — біжать
Серед юрби із криком
Диким,
Життя щоб ціле залишити:
— „Он злодій! Он побіг!
Держи, лови бандита!“
І зник в юрбі

* * *

Знайома звичка
І дрібна,
Та в буржуазній тихій хаті
Таку ми чуєм перекличку
Культурних, бачте, дипломатів
„Мирнесеньку“ щодня.

ОСЕЛ І ВЕДМІДЬ

Ведмідь служив у лева
Катюгою колись.

Був сповнений весь ліс
Плачем, і лементом, і ревом.
Ходила поспіль чутка,
Що той ведмідь усім скотам,
Ослам, коням, волам,
Дер шкуру спритно й прудко.
Та скоїлась у лісі катастрофа:
Набравшись сил потроху
Трудівники облаву
Організували там на славу
Самого лева розстріляли,
Повигнали вовків із лісу
Лукавого піймали лиса,—
Один ведмідь заліг
У свій барліг,

Якось його все обминали.
Прийшов новий радянський лад.
Побачивши осла
Ведмідь до нього: „Брате!
Сам бог тебе послав
Мене тут врятувати.
Голодний я, безщасний, голий, босий,
Не знаю вже, як мене ноги носять.
Будь ласкав, любий друже:
Влаштуй мене на службу“.
— „Ги - ги! — осел гигоче:
А батька мого хто згубив?“
— „Таке згадав ще проти ночі!
На мед я ласий,
Не на м'ясо.
То вовк його, мабуть, іззів,
Завжди був мирної я вдачі
І мирно хочу жити далі.
Ослові сумніви пропали
(Відомий розум всім ослячий)
— „Гаразд! Ходім!
Переночуєш в загороді.
А там — у дім,
Коли такий ти ревний,
За щось служити гоже
Господар пустить певно“.

„Ходім, мій друже милий!
Як дякувать за ласку?
Чудовий рід — осли!“

Пішли —

І раптом в пастку
Обидва полетіли...

Прибігли люди з вилами, кілками,—
Осел і стогне і кричить
— „Мене за що? Пустіть!
Пустіть!“

„Не товаришуй бо з ворогами,
Й тебе не будуть бити“ —
Сказав господар, шмагаючи ослів
спину.

* * *

Скажу і я, без зайвих слів:
Не за провину, —
За дурість б'ють ослів.

МЕЦЕНАТ

Один магнат
Здобув майна чимало —
(На службі, бач, оплата,
А, може, дещо перепало,
Як кажуть, збоку...)
І вирішив свої останні роки
До рідних ринути пенатів
І там без клопотів прожити
Та музам файним послужити
Поважним меценатом.
Ось палац дукача багатий
Відкритий співакам,
А там
Для них щодня бенкети
У магната,
Везуть усякий крам,
П'янки напої, страви,

І золоті бряжчать монети
Наліво і направо.

Гостюють співаки - нероби,
Одне співають на шанобу:
— „Оце так меценат!
Оце життя розкішне!
Віват йому, віват!“

І в палац пишний
Зібралась ціла банда
Усяких голосів:

Октави, тенори, сопрано,
Альти, баси,
Дисканти...

Одне погано:

Немає серед них

Ні геніїв яких,

Ба, навіть, і талантів.

Розгнівався меценат украй,

На управителя свого гукає:

— „Тебе вже розум, мабуть, кинув,
Що ти навів мені цю зграю
Нездарів пустодзвонних?“

Лунає

Ввічлива відповідь з уклоном:

— „О, маґнате!

Хіба я винний,

Що в палац розчиняти
Доводиться лише таким уходи,
Хто вам скрипить на шану оди,
Бо чесний весь народ
Похвальних не складає од“.

БЛОЩИЦЯ

Працював багато
Трудівник - бідар,
Збудував він хату,
Все блищить, як жар.

Із каміння мури,
Із заліза дах,
Не боїться бурі,
Снігу та доща.

Будівник радіє
З праці своїх рук,
Справджує надію
Збавитися мук.

Жив колись у бруді,
Долю проклинав,
Нечисть - препаскуду
Тілом годував.

Годі ж паразитам
Троїти буття —

Буде де прожити
Трудове життя.
Вже ясніють зорі,
Вже не буде хмар!—
Раптом в хаті сморід
Чує пролетар...

На стіні блощиця
В шпарку визи́ра,
Хоче кривавицю
Ссати з бідаря.

У нову будову
Із старим сміттям
Влізла бідакові
Змерзити життя.

Бідар не бариться,
Гнівом повний вщерть,—
Пляма від блощиці,
Чужоїду смерть.

* * *

Капітал приватний
Моститься до мас,
Як блощиця ладний
Посмоктати з нас.

Напівздохлий хоче
Він ожити знов,

Реакційні ночі
Згадує і кров.
Хоч живучий дуже,
Та міцна рука
Вже не дасть паплюжить
Дім робітника.
Хай вузеньку шпарку
Вибира буржуй,—
Буде йому шпарко,
Як він не лютуй.

ЛИСИЦЯ Й ПЕС

Десь був пташиний трест
Лисиця — зав,
Заступник — пес.
Пес щиро службу ніс
І не ловив він гав :
В пташник лисиця ніс
Він зараз гав та й гав —
Зчиняв бучний скандал.
Лисичин часто хвіст
Псу в зуби попадав.
Обрид лисиці піст,
Слону прохання б'є:
— „Гірке життя моє !
Заступник мій — нікуди !
Вночі всім поспіль курам
Він строїть шури - мури,
Удень все спить,
Хропить,

Ніхто ніяк не збудить.

Така погана вдача !

Я прошу іншого призначить

І зпоміж всякого звір'я,

Жадала би тхоря !“

Вагався слон, чи, може, без вагання,

Та резолюція умить :

— „Лисичине прохання

Задовольнить !“

*

А як же псові бути ?

Не знаю . . . Ходить чутка,

Що ніби справа хутко,

А, може, й відкладуть,

Можливо, десь переведуть,

Можливо, і скоротять,

Як хоче та лисиця - тьотя,

(Бо слон, як кажуть, їхній родич,

То й сперечатися не в моді) —

Ну — годі !

Боюсь, що пльотка ще когось

роздрочить,

Хоч правди не сховати —

В радянськiм пташнику

Іще лисиць багато.

ПРОРОЦТВО

Молодиця
На дитину
Вже чекала,
Подивиться
На звіряток
Зажадала.
У звіринці
Кума каже:
— „Божевільна!
Народиться
Ось у тебе
Мавповидне!“
Молодиця
Не злякалась:
— „Не наврочиш!“

Не бариться
І приводить
Гарну доцю.
— „Подивіться
Та здивуйтеся,
Кумо мила:
Наче з криці
Дитинчатко
Народила.
Якби лиця
На тих схожі,
Що стрічаєм —
Показиться
З переляку
Та з одчаю!“

Поза тином
Батьківщини
Все звірята,
Та невпинно
Ми будуєм
Нашу хату.
Батьківщині
Пророкують
Так буржуї:
— „Ой, загинуть
Ваші ради“ —
Та, бач, всує!

Переродин
Не боїмось
Ані яких
І народим
Ще радянських
Дитинчаток.
Виступаєм
Своїм шляхом
Ми відважно,
Не зважаєм
На пророцтва
Буржуазні.

СІЛЬКОР І ВОВК

Колись серед густого бору
Побачив вовк сількора
І мовить: „Слухай, милий!
Через твої листи
Я мало не попав на вила,
Та, як ти не крути,
Однакова нам доля:
Мені — пропасти від заліза.
Тобі — покуштувать обріза.
Отож одного ми з тобою поля.
Нащо ж ворогувати?
Сиди собі у хаті,
Гуляй,
Нічого не пиши,
А я...
Я дам тобі і для душі
Й для тіла“.

— „Он, бач, куди він хилить!
Гаразд! Ходім зі мною
В село, там за горою“.

— „А там собаки чи лихі?“

— „Та не плохі!“

— „А як селяни?“

— „Теж не п'яні,

Куди потрібно вцілять“

— „Ні, щось далеко йти,
Либонь, аж ціла миля...

Ще й зимно від морозу“.

— „Авжеж, мабуть, не по дорозі:

Хоч як, глитаю, не крути,

Вовки й сількори — вороги“

ЩЕНЯ

У день годинний, гожий
По вулиці гуляв прохожий.
Хоча йому лиха собача
Була давно відома вдача,

Одначе

Не взяв з собою він дрючка,
Ні там якоїбудь ковіньки
Чи кілка.

Коли, підкравшися навшпиньках
З - поза тину

До його ніг щодуху
Плига, мале щеня,
Немов реп'ях той до кожуха,
І бреше без упину.

— „А, цюцю, ня !

А, цюцю, ня !“ —

Свистить і цмокає прохожий,
Гада — приваба допоможе.

Куди там! Як гармошка,
Аж захлинається щеня.
І присідає, наче в танку.
— „Та помовчи
Хоч трошки!“
До нього пес гарчить
Старий із ганку:
„Вже годі
Без пуття брехати!
Ну що в тебе за мода?
Адже іде не злодій,
Що треба відганяти“.
Але щеня
Не зупиня
Дрібного гавкоту свого:
— „Такої ми вже чули казки!
Хіба в господаря свого
Мовчанкою запобігають ласки?“

* * *

В радянським нашім апараті
Таких щенят бува багато:
Лихий зчиняють гавкіт в хаті,
Немов прийшов хтось грабувати,
А все дарма —
Оце в них розуму нема,
Так треба чимсь запобігати.

ВУЛЬКАН

Серед стрімчастих сірих скель
Стремів старий вулкан,
Колись грозою всіх осель
Був лютий стариган.

Огненну пащу роззявляв
І попіл сипав вниз,
Палив річками грізних ляв
І смерть гуляла скрізь.
Та ось заснув старий вулкан
І блиск погас заграв,
Внизу прослався жовтий лан
І колосом заграв.

Прийшов нахаба - чоловік,
На шпиль садовить дім,
Дітей навколо чути крик
І в'ється сивий дим.

Де прірва кратера гула,
Кипів палючий жар,
Там півень з курами гуля,
Сміття товстючий шар.

Виводить роха поросят,
В калюжі рие мул,
І через кратер навкося
Стриба мишастий мул.

В садах ворущаться раби
Під панським батогом,
Стинають власникам плоди,
Несуть, везуть кругом.

В горі копають шахтарі
Панам своїм руду,
Кують кайдани злидарі,
Ллють кров свою руду,
Щоб там на шпилі чоловік,
Володар цій землі,
Неробою прожити міг,
А інші — не могли...

Та ворон чорний, ніби гарт,
Старий, премудрий птах,
Віщує - кряче: „Кепський жарт!
Поганий в глузах смак!

Отак заснув колись нарід,
Свою приглушив лють,

Радів був з того панський рід,
Кульбачив мирний люд.

Та бачив я — спалахнув гнів
І стрімголів буржуй,
Щасних не стріне більше днів —
З вульканом не жартуй!“

— „Лихе мені не ворожи,—
Регоче чоловік:
Я звик ходити на ножі —
І хватить на мій вік!

Болюче смика мій батіг,
Слух'яні ще раби,
Прожити щасно буду міг,
Нічого не робить.

А після мене — хоч потоп,
Аби мені пожить, —
Гуляймо, мчімо на гальоп —
До певної межі!“

І чорний ворон в лісі зник,
Віщуючи біду,
А необачний чоловік
З вульканом грає гру.

Якось сусідів скликав він,
Гуляли, пили вкрай,
П'яних там було сила вин,
Справляли пишний май.

І ватра в кратері пала,
Плигали проз огонь,
Гукали: „Власнику хвала!“
І славили його.

Та опівночі вдарив грім,
Земля дрижить, двигтить,
За вдаром вдар і два і три —
Вулькан уже не спить.

Прокинувся велетень старий
І смертю дише знов,
Отруйний дим округ гори,
Мов жалібний покров.

І раптом огневий язик
Вихриться вище хмар,
Востаннє бачить чоловік
Танок страшних примар.

На скелю скеля, мов жива,
Провалля там, де дім,
Огненна лява убива
Людей, рослин, тварин.

І долі смерть, і смерть згори;
Каміння градом вниз,
Вулькан розлютився старий,
Пірвав кайдани скрізь.

Уламки їх по головах
Нахаб нещадно б'ють —

Настала бо доба нова,
Вулькан уже без пут.
Здалека ворон на дубу
Свій чорний чистить дзьоб,
Міркує: „В цю нову добу
Не буде вже нероб!“

З М І С Т :

	Стор.
Іван Батрак і його байки	3
<i>Батракові байки</i>	
Роха	27
Гиндички і річка	29
Ворона й миша	32
Два павуки	34
Трактор і рало	37
Хлоп'ята й вовки	40
Гайка	44
Лис і рак	47
Криниця й калюжа	49
Димар і хрест	51
Воша	53
Баранячий наказ.	55
Місіонер	57
Доброчинність .	59
Обручі і клелки .	61
Погонич і осел	63
Ліга звірів	66
Місяць.	70
Вовк та їжак	72
Злодій	74
Осел і ведмідь	76

	Стор.
Меценат	79
Блощиця	82
Лисиця й пес	85
Пророцтво	87
Сількор і вовк	89
Щеня	91
Вулькан	93

КНИЖКИ С. ПИЛИПЕНКА

Б а й к і в н и ц я. Чверть копи байок. ДВУ, 1922 (розійшлося).

Е в а н г е л і я ч а с у. „Шлях Освіти“. 1923 (розійшлося).

Е в а н г е л і я ч а с у. „Космос“ (Берлін—Нью-Йорк. 1923 (розійшлося).

Е в а н г е л і я ч а с у. ДВУ, 1925 (розійшлося).

Е в а н г е л і я ч а с у. Четверте видання (готується до д р у).

С к а л к и ж и т т я. Опов. „Книгоспилка“. 1925 (розійшлося).

Л ю б о в н і п р и г о д и. Ф ранко. Пам'ятка ДВУ. 1926 (розійшлося).

П і д Ч е р н і г о в о м. Три опов. ДВУ. 1927 (розійшлося).

П і д Ч е р н і г о в о м. Друге видання. ДВУ, 1929, ст. 42, ц. 20 к.

П і д Ч е р н і г о в о м. „Укр. Робітник“. 1929 (розійшлося).

К а р а. Чотири опов. „Рух“. 1927, ст. 62, ц. 30 к.

Л ю б о в н і п р и г о д и. П'ять опов. „Плужанин“. 1927 (розійшлося).

Л ю б о в н і п р и г о д и. Друге вид. „Плужанин“, 1929, ст. 32, ц. 15 к.

Р і в н і с т ь. Байка. ДВУ, 1927, ст. 14, ц. 5 к.

Б а й к и. „Укр. Робітник“, 1927, ст. 70, ц. 35 к.

Пожежа. Байка. ДВУ, 1928, ст. 12, ц. 25 к.
Чабаненко. Байка. ДВУ, 1928, ст. 12, ц. 25 к.
Кропивині байки. ДВУ, 1928 (розійшлося).
Кропивині байки. Друге вид. ДВУ, 1929.
Простые рассказы. „Пролетарий“, 1928, ст. 156,
ц. 90 к.
Тисячі в одиницях. Опов. „Укр. Робітник“, 1928
(розійшлося).
Тисячі в одиницях. Збірка оповідань. Друге вид.
ДВУ. 1929, ст. 235, ц. 1 крб. 20 к.
Мийдодір. (За Чуковським). ДВУ, 1929, ст. 16, ц. 50 к.
Батракові байки. ДВУ, 1929, ст. 101.
Діткам маленьким про Тараса Шевченка
(друкується).
За масовізм. Збірка статтів (готується).
Дума про джур у. З малюнками художника М. Само-
кіша (друкується).

A 455126

